

УДК316.361«4»(477.53)«17»
DOI: 10.31651/2076-5908-2018-3-4-93-99

КРУЧИНЕНКО Вячеслав Вікторович,
головний археограф відділу інформації та
використання документів Державного
архіву Полтавської області,
e-mail: vkruchinenko@gmail.com

ТРИВАЛІСТЬ ШЛЮБІВ У МИРГОРОДСЬКОМУ ПОЛКУ XVIII СТ.: ІСТОРИКО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті на основі даних метричних книг Миргородської протопопії та Генерального опису Лівобережної України 1765 – 1769 рр. проаналізовано проблему тривалості шлюбів у суспільстві Гетьманщини XVIII ст. (на прикладі Миргородського полку).

Ключові слова: шлюб, сім'я, тривалість шлюбів, метричні книги, Румянцевський опис, Миргородський полк, Гетьманщина.

Постановка проблеми. Сучасна вітчизняна дослідницька парадигма зазнала певних змін, які полягають у міждисциплінарному баченні історичної минувшини. На сьогоднішній день вивчення найважливіших подій в житті людини все частіше проводиться на стикові історії та демографії. Зокрема, мова йде про укладення шлюбу, який знаменував собою створення нової сім'ї. У демографічній науці шлюб – це форма відносин між чоловіком і жінкою, що визначає їх взаємні права й обов'язки стосовно одне одного та їхніх дітей [15, 148]. У християнській релігії подружжя – це таїнственный образ злуки Ісуса Христа зі Святою Церквою, тому його прикметами мусять бути єдність, нерозривність та святість [14, 331]. Для того, щоб пройти цю життєву тріаду, людина мала взяти шлюб.

Одруження, народження та виховання дітей розглядалися як виконання божественних наказів [13, 162]. Чим довше подружня пара знаходилась в шлюбі, тим міцнішим був той священний союз. З огляду на це актуалізується проблема тривалості шлюбів у Гетьманщині XVIII ст. (географічні межі – Миргородський полк).

Аналіз досліджень та публікацій. В українській історіографії порушене питання майже не досліджене. Є тільки поодинокі фрагментарні розвідки. Так, Юрій Волошин проаналізував тривалість шлюбів у малоросійських розкольницьких слободах Стародубського полку [2, 202 – 203].

Метою нашої статті є аналіз шлюбів середньої тривалості, дослідження довготривалих сімейних союзів і вивчення короткотривалих шлюбних відносин у Миргородському полку XVIII ст.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що на сьогоднішній день науковцями не запропоновано жодної класифікації щодо тривалості шлюбних угод. Тому ми лише умовно виділимо три категорії шлюбів (за часом перебування в них подружжя): 1) 1 – 4 роки – короткотривалі; 2) 5 – 19 років – середньотривалі; 3) 20 і > років – довготривалі.

Джерельна база нашого дослідження складається з архівних матеріалів, які представлені обліково-статистичними документами – метричними книгами православних церков Миргородської протопопії XVIII ст. та Генеральним описом Лівобережної України 1765 – 1769 рр., які написані автентичним скорописом.

Поширення практики ведення метричних книг безпосередньо на території Гетьманщини пов'язане з запровадженням Духовного регламенту в 1721 р. та особливого додатку до нього в травні 1722 р. [9, 40]. У 29-му пункті цього додатку говорилося про те, що священники повинні вести письмові записи у метриках щодо новонароджених, осіб, які одружувалися та помирали. Метричні книги обов'язково зберігалися у тих, хто їх вів [16].

Офіційний зразок метрик було запроваджено указом Синоду від 20 лютого 1724 р. Синод – установа, котра, крім інших сфер духовного життя, регламентувала також і діловодство єпархій шляхом прийняття та введення в практику різноманітних законів, постанов, указів та інших нормативних актів [12, 105]. Відповідно до цих законів метричні книги мали поділятися на три частини: «Про народжених», «Про одружених» та «Про померлих». Реєстрація точних дат узяття шлюбу парафіянами та їхньої смерті дає змогу визначити тривалість того чи іншого сімейного союзу.

Ми опрацювали 13 метричних книг загальним обсягом 1126 аркушів, які були створені в період становлення метрикації (1722 – 1775 рр.) та зміцнення їх правового статусу (1775 – 1837 рр.) [1, 33]. У них містяться записи із 14-ти церков Миргородської прото-

попії (Христорождественської, Попівської, Миколаївської, Троїцької, Преображенської, Трьохсвятительської, Михайлівської, Покровської, Георгіївської, Варварівської, Стефанівської, Вознесенської, Успенської та Воскресіння Христового). Нами зроблена спроба вивчити тривалість шлюбів у семи містечках (містах) – Багачці Багачанської сотні, Білоцерківці Білоцерківської сотні, Голтві Голтвянської сотні, Миргороді, Сорочинцях Миргородської сотні, Устивиці Устивицької сотні та Яреськах Яреськівської сотні) і двадцяти селах (Аврамівці, Біляках, Вергунах, Вишняках, Єньках, Зайчинцях, Попівці Хорольської сотні, Бакумівці, Біликах, Гаркушинцях, Довгалівці, Єрках, Зубівці, Зуївцях, Кибинцях, Петрівці, Хомутця Миргородської сотні, Баранівці Сорочинської сотні, Броварках Голтвянської сотні та Решетилівці Багачанської сотні) вище вказаного полку.

Локалізуються проаналізовані метрики в Державному архіві Полтавської області у фонді № 1011 «Православні церкви Полтавської губернії» (книги 157, 158, 159, 177, 183) [4; 5; 6; 7; 8] та у Центральному державному історичному архіві у місті Київ у фондах № 127 «Київська духовна консисторія» та № 990 «Переяславсько-Бориспільська духовна консисторія» (справи 267, 268, 1346, 1348, 1363, 1475, 1639, 1745) [29; 30; 31; 32; 33; 34; 35; 36].

Іншим важливим джерелом для дослідження тривалості шлюбів є Генеральний опис Лівобережної України 1765 – 1769 рр., адже в ньому зафіксована інформація щодо власників дворів і їх сімей. Наприклад, у Мануйлівці проживав «Михайло Дяченко, 56 лет, здоров, уроженец с. Броварок, звание посполитый. Его жена Мария, 50 лет, здорова. У них дети: Давид 19 лет, здоров ...» [19, 47];

В історичній літературі перепис відомий ще як Румянцевський опис Малоросії. Проведення його охопило територію Гетьманщини відповідно до указу Катерини II від 4 листопада 1763 р. Виконавчим органом виступила Друга Малоросійська колегія [3, 4]. Очолював її граф П. О. Румянцев, який особисто розробив план опису [10, 377].

Сучасні історики підкреслюють значення та інформативність Румянцевського опису. Так, канадський учений Зенон Когут переконаний, що Генеральний опис був найповнішим серед тих, що раніше проводились у Гетьманщині [11, 107]. Юрій Волошин наголошує, що «здійснювався він з фіскальною метою – налагодити стабільне надходження податків до державної скарбниці. Для цього потрібно було мати докладну інформацію про кількість мешканців Лівобережної України та їхнє економічне становище» [2, 40]. Ігор Сердюк стверджує, що «форма організації перепису та його територіальні рамки дозволяють вивчати тогочасний соціум, як цілісний об'єкт» [17, 408].

Румянцевський опис представлений 969-ма переписними книгами. У ході вивчення тривалості шлюбів у п'яти містечках (Омельнику, Манжелейську Омельницької сотні, Ковалівці, Борках Ковалівської сотні та Устивиці Устивицької сотні) і десяти селах (Мануйлівці, Броварках, Лісочках, Хорошкового, Попівці Голтвянської сотні, Дмитрівці Потоцької сотні, Демидівці, Пісках, Запсіллі, Ламаній, які знаходилися на території Омельницької сотні) Миргородського полку, ми простудіювали 11 переписних книг Генерального опису, які знаходяться в Центральному державному історичному архіві України у м. Київ у фонді № 57 [18; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 27; 28].

Основними джерелами для з'ясування проблеми тривалості шлюбів є метричні книги. У цих документах записувалася дата вінчання та смерті одного з подружжя. Спочатку розглянемо тривалість шлюбів у містечках (містах). Згідно наших підрахунків, найбільша частка припадала на шлюбні пари, де сімейний союз тривав 5 – 19 років (76,6 %). Наприклад, у м-ку Яреськи 3 листопада 1759 р. вперше у житті обвінчалися Степан і Тетяна Гончаренки [4, 23]. А вже 8 січня 1766 р. жінка стала вдовою внаслідок смерті Степана. Таким чином, шлюб подружжя Гончаренків тривав 7 років.

Інший випадок припинення шлюбних відносин зафіксований у м-ку Сорочинці, де 4 вересня 1764 р. одружилися вдівець Василь Похилий та «девица» Агафія [8, 8]. Для чоловіка це був другий шлюб, для молододі дівчини – перший. Указані факти свідчать про вікову перевагу Василя, котрий помер 15 грудня 1773 р., залишивши Агафію вдовою. Отже, шлюбні відносини сім'ї Похилих тривали 9 років.

На другому місці знаходились подружжя, шлюб яких продовжувався 20 і > років (20,8 %). Так, у м-ку Устивиця 23 жовтня 1752 р. обвінчалися «молодык» Антон і «девица» Катерина Хоменки [30, 11]. Шлюб цього подружжя виявився досить міцним, оскільки тривав 30 років (до 14 листопада 1782 р., коли померла Катерина [35, 87]). Найдовшою за тривалістю була шлюбна угода між мешканцями м-ка Сорочинці Кирилом і Софією Тере-

щенками. Ця пара вступила вперше до шлюбу 11 квітня 1742 р. [7, 17]. Їхній шлюб можна вважати найміцнішим з-поміж усіх інших, адже тривалість його становила 43 роки. 16 червня 1785 р. – дата смерті Софії [8, 79] та початок овдовілого життя Кирила.

Найменшу частку (2,6 %) склали короткотривалі шлюби. Як свідчать метричні записи, вони були доволі рідкісним явищем. Дану категорію сімейних союзів можна вважати найневдалішою. Наприклад, 18 липня 1779 р. зареєстровано шлюбну угоду між жителями м-ка Багачка Петром і Марією Шинкаренками [31, 63]. Чоловік одружився вдруге, а жінка – вперше. Тривав цей шлюб до 2 квітня 1780 р. (менше 1 року) [34, 34]. Саме тоді померла Марія. Вочевидь, причиною смерті міг стати важкий перебіг вагітності чи хвороба дружини Петра. Останньому, скоріш за все, довелося шукати ще одну кандидатуру для подружнього життя.

Далі спробуємо розглянути тривалість шлюбів у селах. Тут найбільшу частку становили шлюби середньої тривалості (75,3 %). В одному із таких сімейних союзів 26 березня 1779 р. у с. Баранівка одружилися Василь та Христина Глухенькі [31, 59]. До повторного вінчання чоловік і жінка мали шлюбний статус удівця та вдови. Обоє взяли другий шлюб у житті, який тривав 5 років (до 6 лютого 1784 р. [36, 43]). Припинення цієї шлюбної угоди пов'язано зі смертю Василя.

Довготривалі шлюби склали 21,8 %. Найміцнішим і найдовшим виявився перший шлюб мешканців с. Білики Григорія та Марфи Харченків. Зареєстрований він 17 травня 1752 р. [30, 28] та тривав до 25 серпня 1784 р., коли пішла із життя Марфа [36, 51]. Цікаво, що 28 вересня 1784 р. помер і Григорій. Після смерті своєї дружини чоловік залишався вдівцем трохи більше місяця. Дана шлюбна угода продовжувалась 32 роки та могла б тривати далі. Вочевидь, слабкий стан здоров'я Марфи та Григорія став основною причиною закінчення їх шлюбу.

Останню сходинку посіли короткотривалі шлюби (2,9 %). Найкоротшим виявився сімейний союз жителів с. Аврамівка Андрія та Наталії Стесенків. Для чоловіка цей шлюб став третім у його житті, для жінки – першим. Дата вінчання цього подружжя 12 жовтня 1752 р. [30, 27]. Унаслідок смерті Андрія 4 грудня 1753 р. [29, 48] шлюб із Наталією був припинений. Тривав він лише 1 рік. Враховуючи те, що чоловік неодноразово ставав удівцем, можна припустити наявність його похилого віку. У результаті природного процесу старіння Андрій міг померти. Наталія ж, в свою чергу могла вступити до шлюбу з розрахунку.

У ході свого дослідження ми використали також Румянцевський опис. Зауважимо, що в ньому не записано коли укладалися шлюби між особами (немає дати чи хоча б року вінчання), що проживали на території Гетьманщини. За таких умов єдиним орієнтиром для з'ясування вище вказаної проблеми може слугувати вік найстарших дітей. Наприклад: «Лукян 25 лет, его жена Наталия 24 года, с посполитых. Дети: Антон 4 года, Надежда 2 года» [22, 33]. Лук'ян і Наталія мали двох дітей, найстаршим із яких був 4-річний Антон. Можна припустити, що їх перша дитина народилась через 9 місяців після укладання шлюбу. У такому разі шлюб Лук'яна і Наталії тривав приблизно 5 років. За таким принципом спробуємо визначити тривалість шлюбів у містечках і селах Миргородського полку в 1765 – 1769 рр.

Проаналізуємо по 1000 шлюбних пар, у яких були діти (див. табл. 1).

Таблиця 1

Тривалість шлюбів у Миргородському полку 1765 – 1769 рр.

Роки	Містечка		Села	
	Число	%	Число	%
1 – 4	37	3,7	49	4,9
5 – 9	225	22,5	227	22,7
10 – 14	228	22,8	242	24,2
15 – 19	254	25,4	263	26,3
20 – 24	173	17,3	145	14,5
25 – 29	34	3,4	31	3,1
30 – 34	24	2,4	19	1,9
35 – 39	18	1,8	14	1,4
> 40	7	0,7	10	1

Підкреслимо, що у даному випадку можливі деякі похибки, оскільки у Генеральному описі відсутні дані щодо розлучень чи смерті одного із подружжя. Проте таким чином детальніше можна вивчити питання тривалості шлюбів.

Наші розрахунки дозволяють стверджувати, що у містечках найбільшу частку становили 254 (25,4 %) шлюбні пари, які жили разом 15 – 19 років. Для порівняння зазначимо, що у малоросійських слободах Стародубського полку найбільша частка припадала також на ті пари, де тривалість шлюбу становила 15 – 19 років (20,6 %) [2, 203]. Друге і третє місця займали чоловіки та жінки, сімейні союзи яких тривали 10 – 14 років (22,8 %) і 5 – 9 років (22,5 %). Це пояснюється тим, що найбільше число одружених людей зафіксовано у віці від 24 до 39 років. У лівій частці випадків вони мали найстарших дітей, яким було 5 – 18 років. Тому шлюбів середньої тривалості нараховувалось найбільше з-поміж інших (70,7 %).

Довготривалі шлюби становили 25,6 %. На перший погляд здається, що така цифра засвідчує як мінімум комфортну комунікативну взаємодію у четвертій частині усіх міських родин. Проте ця теза є помилковою хоча би з трьох причин. По-перше, шлюби, які тривали 20 і > років, склали відносно малий відсоток порівняно з іншими територіями Гетьманщини. Наприклад, у вже згадуваних малоросійських розкольніцьких слободах Стародубського полку довготривалі шлюби становили 41,8 % [2, 202], що може вказувати на вищий рівень смертності обох статей у містечках Миргородського полку. По-друге, важливо пам'ятати і про демографічний процес припинення шлюбів, коли живими були як чоловік, так і дружина. Борис Миронов підкреслює, що з 1723 р. нараховувалось п'ять приводів для розлучень: 1) перелюб; 2) невідома і тривала відсутність одного із подружжя або заслання та тюремне ув'язнення; 3) відхід у монастир; 4) близька спорідненість; 5) вступ до шлюбу за життя чоловіка. По-третє, у ранньомодерний період незгоди між подружжям, фізичні вади, важкі хвороби та побої не служили основою для розлучень [13, 174]. Тому певного роду конфлікти і несприятлива родинна атмосфера були невагомими перепонами для шлюбних стосунків.

Не дивно, що найбільша частка припадала на осіб, які не розривали шлюб 20 – 24 роки (17,3 %), а найменша на тих, хто перебував у сімейному союзі > 40 років (0,7 %). Найдовше (приблизно 54 роки) тривав шлюб 79-річного Федора та 72-річної Уляни Матяшенків, які мешкали в містечку Омельник. Їх старшому сину Івану було 53 роки [22, 27]. У переписних книгах це чи не єдиний випадок, коли шлюбні стосунки продовжувались понад 50 років. Із цього випливає, що на кінець 60-х рр. XVIII ст. шлюб старожилів Федора та Уляни можна вважати найміцнішим з-поміж усіх інших.

Короткотривалі шлюбні відносини представляють не менший інтерес, ніж вище згадувані види сімейних союзів. Проте до розгляду цього питання треба підходити дуже обережно. Що мається на увазі? Дану категорію шлюбів ми позначили як таку, що починається з мінімальної тривалості один рік. Але у Генеральному описі записані молоді подружні пари, які мали на той час по одній дитині віком < 1 року. Наприклад: «Тимофей Иванченко, 21 год ... Жена его Татьяна, 19 лет. Дети: Иван 1 месяц» [22, 143]. Можна припустити, що Тетяна завагітніла незадовго до того, як обвінчалась з Тимофієм, чи одразу після укладання шлюбу. Виходить, що тривалість цього шлюбу не перевищувала 10 місяців. Таких випадків зафіксовано лише 5. Останні я не враховував в загальне число короткотривалих шлюбів (3,7 %). Цей низький відсоток свідчить з одного боку про міцність шлюбних союзів, а з іншого, – про вплив на них релігійних представників.

Починаючи з 1760-х рр., церковна організація так окріпла, що більш-менш могла контролювати матримоніальні та шлюбозлучні справи, Синод став перешкоджати розлученням: він намагався поставити розлучення в жорсткі рамки духовних законів, зробити його прерогативою формального духовного суду при єпископі [13, 175]. Тому тривалість шлюбів у деяких сім'ях могла захопити довший часовий відрізок від того, який прагнула та чи інша подружня пара.

Далі розглянемо шлюбну ситуацію, яка склалася у селах. З-поміж усіх категорій шлюбів першу сходинку займали середньотривалі (73,2 %). Найбільшу частку серед них становили ті, що продовжувались 15 – 19 років (26,3 %), дещо меншу – 10 – 14 років (24,2 %) і 5 – 9 років (22,7 %). Переважна більшість чоловіків і жінок вінчалися у віці від 23 до 40 років. Вони мали старших дітей у віковій групі 5 – 18 років. Наприклад: «Кирило Школенко 38 лет ... Его

жена Анна 35 лет. Дети: Евдокия 9 лет, Зеновия 4 года, Дария 2 года» [19, 48 – 48 зв.]. Шлюб Кирила та Анни тривав приблизно 10 років і при сприятливих обставинах мав би продовжуватись ще стільки ж або навіть довше, оскільки ця пара не страждала різними смертельними захворюваннями, які зафіксовані в Румянцевському описі. А значить, що цей та подібні до нього сімейні союзи могли перерости у довготривалі.

Тепер проаналізуємо шлюби, які тривали 20 і > років (21,9 %). Тут найбільша частка припадала на осіб, які перебували в шлюбних відносинах 20 – 24 роки (14,5 %). На другій позиції знаходились жителі, шлюб яких тривав 25 – 29 років (3,1 %). Третю і четверту сходинки посідали чоловіки та жінки, шлюбні стосунки яких продовжувались 30 – 34 роки (1,9 %) і 35 – 39 років (1,4 %). Лише 1 % становили подружні пари, які прожили разом > 40 років. Найдовше (приблизно 47 років) у шлюбі перебували мешканці села Піски 73-річний Назар і 69-річна Феодосія Шинкаренки, які мали п'ятьох дітей. Старший – Агафії було 46 років [23, 85]. Такий довготривалий шлюб можна пояснити стабільним функціонуванням господарства при наявності в ньому жіночих і чоловічих рук. Тільки разом селянин і селянка могли вести повноцінне господарство, здатне задовольнити потреби сім'ї [13, 162]. На нашу думку, така специфіка шлюбних зв'язків XVIII ст. зумовила те, що другорядними стали кохання та прив'язаність один до одного. А відтак, головний мотив усіх категорій шлюбів (особливо довготривалих) зазначеного часу – прогнати себе та родину.

Короткотривалі сімейні союзи становили 4,9 %. Цей показник перевищував той, який був у містечках. Даний факт вказує на чисельну перевагу у селах молодих подружніх пар у віковій групі 17 – 25 років. Найбільше з-поміж шлюбних відносин між чоловіками та жінками, які продовжувались 1 – 4 роки, зафіксовано 27 випадків (55,1 %), коли одружені прожили разом 3 роки. До цього варто додати, що короткотривалі шлюби брали свій початок не з «голого місяця». Обвінчані були позбавлені від клопоту влаштувати окреме самостійне господарство. Нова сім'я ставала частиною уже існуючої родини жениха, в його дім на постійне проживання переходила наречена [13, 162].

Висновки. У вивчених населених пунктах Миргородському полку левову частку складала шлюби середньої тривалості (5 – 19 років). Згідно даних метричних книг і Генерального опису вони складала 75,9 % і 71,9 %. Найбільша частка (25,8 %) припадала на осіб, які не розривали сімейні узи 15 – 19 років, а найменша (22,6 %) – на тих, хто перебував у шлюбі 5 – 9 років. Ядро таких відносин становили люди, які вінчалися у віці від 23,5 до 39,5 років і мали старших дітей 5 – 18 років. З огляду на це, найімовірнішим видається припущення, що більшість мешканців вище вказаної адміністративно-територіальної одиниці прожили у середньотривалих шлюбах.

Сімейні союзи, які тривали 20 і > років, становили 21,3 % (за даними метрик) і 23,7 % (за даними Румянцевського опису). За ознаками часу та родинної стабільності їх можна назвати найміцнішими. Основним фактором такої «міцності» ми вважаємо не комфортні стосунки всередині сім'ї, а спільну мету – утримувати та задовольняти найнеобхідніші потреби членів домогосподарства. Поряд із цим не варто забувати, що у цих шлюбах могли брати участь лише фізично здорові подружні пари. Першу позицію займали жителі, які перебували у родинних зв'язках 20 – 24 роки (15,9 %), а останню – особи, шлюби котрих тривали > 40 років (0,8 %) і були надзвичайно рідкісним явищем, яке зумовлювалось фізіологічним процесом старіння шлюбних партнерів. Короткотривалі шлюбні союзи складала 2,7 % (за даними метричних книг) і 4,3 % (за даними Генерального опису). Дати їм однозначну оцінку важко, адже більшість із них (61,3 %) в середньому значенні продовжувались 2,5 роки. Цей доволі малий часовий відрізок ускладнює можливість твердити про благополучність чи деструктивність таких шлюбів. Напевно скажемо тільки те, що у них проживали люди у віковій категорії 19 – 25 років.

Список використаної літератури

1. Антонов Д. Н. Метрические книги России XVIII – начала XX в. / Д. Н. Антонов, И. А. Антонова. – М.: Рос. гос. гуманитар. ун-т., 2006. – 385 с.
2. Волошин Ю. Розкольніцькі слободи на території Північної Гетьманщини у XVIII ст. (історико-демографічний аспект) / Ю. Волошин. – Полтава: АСМІ, 2005. – 312 с.
3. Генеральный опис Лівобережної України 1765 – 1769 рр. Показчик населених пунктів. – К.: Центр. держ. іст. архів УРСР в м. Києві, 1959. – 185 с.
4. Державний архів Полтавської області (ДАПО), ф. 1011, оп. 1, спр. 157, 66 арк.
5. ДАПО, ф. 1011, оп. 1, спр. 158, 27 арк.

6. ДАПО, ф. 1011, оп. 1, спр. 159, 67 арк.
7. ДАПО, ф. 1011, оп. 1, спр. 177, 71 арк.
8. ДАПО, ф. 1011, оп. 1, спр. 183, 87 арк.
9. Дмитренко В. Матеріали церковного обліку населення Київської та Переяславсько-Бориспільської єпархій як джерело з соціальної історії Гетьманщини XVIII століття: Дис. канд. іст. наук: 07.00.06. – Полтава, 2010. – 190 с.
10. Історичне джерелознавство: Підручник / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. – К.: Либідь, 2002. – 488 с.
11. Когут З. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація Гетьманщини, 1760 – 1830 / З. Когут. – К.: Основи, 1996. – 317 с.
12. Кондратюк Ю. С. Законодавча діяльність Синоду щодо регламентації ведення метричних книг у XVIII – на початку XX ст. / Ю. С. Кондратюк // Наукові записки. Серія «Історичне релігієзнавство». – 2010. – Випуск 2. – С. 104 – 112.
13. Миронов Б. Социальная история России периода империи (XVIII – начало XX в.): Генезис личности, демократической семьи, гражданского общества и правового государства / Б. Миронов. – СПб.: Дм. Буланин, 1999. – Т. 1. – 548 с.
14. Молитовник християнської родини. – Х.: Логос, 1991. – 680 с.
15. Муромцева Ю. Демографія: Навчальний посібник / Ю. Муромцева. – К.: Кондор, 2008. – 300 с.
16. Прибавление к Духовному регламенту // ПСЗ Т. 6. – СПб, 1830. – С. 707.
17. Сердюк І. Генеральний опис Лівобережної України 1765 – 1769 рр.: виміри локальної демографічної історії / І. Сердюк // Наукові записки / Інститут укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 2009. – Т. 19, кн. 1. – С. 407 – 416.
18. Центральний державний історичний архів України у м. Київ (ЦДІАК), ф. 57, оп. 1, спр. 343, 395 арк.
19. ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 344, 79 арк.
20. ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 345, 395 арк.
21. ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 346, 584 арк.
22. ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 437, 109 арк.
23. ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 438, 599 арк.
24. ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 439, 484 арк.
25. ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 440, 1199 арк.
26. ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 441, 185 арк.
27. ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 442, 243 арк.
28. ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 444, 108 арк.
29. ЦДІАК, ф. 127, оп. 1012, спр. 267, 40 арк.
30. ЦДІАК, ф. 127, оп. 1012, спр. 268, 52 арк.
31. ЦДІАК, ф. 990, оп. 1, спр. 1346, 133 арк.
32. ЦДІАК, ф. 990, оп. 1, спр. 1348, 74 арк.
33. ЦДІАК, ф. 990, оп. 1, спр. 1363, 103 арк.
34. ЦДІАК, ф. 990, оп. 1, спр. 1475, 191 арк.
35. ЦДІАК, ф. 990, оп. 1, спр. 1639, 246 арк.
36. ЦДІАК, ф. 990, оп. 1, спр. 1745, 246 арк.

References

1. Antonov D. (2006). Metric Books of Russia XVIII – early XX century. Moscow. Rus. State Humanit. Univ. (in Rus.)
2. Voloshin Y. (2005). Split settlements on the territory of the Northern Hetmanate in the XVIII century. (historical and demographic aspect). Poltava: ASMI. (in Ukr.)
3. General description of the Left Bank of Ukraine from 1765 to 1769. Index of settlements. (1959). Kyiv. Cent. State Archive of the UkrSSR in Kyiv. (in Ukr.)
4. State Archive of Poltava region (SAPR), f. 1011, op. 1, af. 157, p. 66.
5. SAPR, f. 1011, op. 1, af. 158, p. 27.
6. SAPR, f. 1011, op. 1, af. 159, p. 67.
7. SAPR, f. 1011, op. 1, af. 177, p. 71.
8. SAPR, f. 1011, op. 1, af. 183, p. 87.
9. Dmitrenko V. (2010). Materials of church accounting of the population of Kyiv and Pereiaslav-Boryspil dioceses as a source of social history of Hetmanate of the XVII century. PhD thesis: 07.00.06. Poltava. (in Ukr.)
10. Kalakura, J. Voitsekhivska, I. Pavlenko S. and others. (2002). Historical Source Studies: Textbook. Kyiv. (in Ukr.)
11. Kohut Z. (1996). Russian Centralism and Ukrainian Autonomy: Liquidation of the Hetmanate, 1760 – 1830. Kyiv. (in Ukr.)
12. Kondratyuk Y. (2010). Legislative activity of the Synod on the regulation of the conduct of metrical books in the XVIII – early XX century/ Scientific notes. Series “Historical Religious Studies”. Issue 2. P. 104 – 112. (in Ukr.)
13. Mironov B. (1999). Social history of Russia during the period of the empire (XVIII - early XX century): The genesis of the individual, democratic family, civil society and the rule of law. Vol. 1. (in Rus.)
14. Prayer book of the Christian family. (1991). Kharkiv. (in Ukr.)
15. Muromtseva Y. (2008) Demography: Textbook. Kyiv. (in Ukr.)
16. Addition to the Spiritual regulations. (1830). Vol. 6. St. Petersburg. (in Rus.)

17. Serdyuk I. (2009). General description of the Left Bank of Ukraine 1765 - 1769: Measurements of local demographic history. Kyiv. Vol. 19, book. 1. (in Ukr.)
18. Central State Historical Archive of Ukraine in Kiev (CSHA of Ukraine in Kiev), f.57, op.1, af. 343, p. 395.
19. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 57, op.1, af. 344, p. 79.
20. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 57, op.1, af. 345, p. 395.
21. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 57, op.1, af. 346, p. 584.
22. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 57, op.1, af. 437, p. 109.
23. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 57, op.1, af. 438, p. 599.
24. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 57, op.1, af. 439, p. 484.
25. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 57, op.1, af. 440, p. 1199.
26. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 57, op.1, af. 441, p. 185.
27. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 57, op.1, af. 442, p. 243.
28. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 57, op.1, af. 444, p. 108.
29. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 127, op. 1012, af. 267, p. 40.
30. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 127, op. 1012, af. 268, p. 52.
31. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 990, op. 1, af. 1346, p. 133.
32. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 990, op. 1, af. 1348, p. 74.
33. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 990, op. 1, af. 1363, p. 103.
34. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 990, op. 1, af. 1475, p. 191.
35. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 990, op. 1, af. 1639, p. 246.
36. CSHA of Ukraine in Kiev, f. 990, op. 1, af. 1745, p. 246.

KRUCHINENKO Vyacheslav, achief archeographer of the department of information and use of the documents of the State Archives of the Poltava region,
e-mail: vkruchinenko@gmail.com

THE DURATION OF MARRIAGES IN MYRGOROD REGIMENT IN 18TH CENTURY: HISTORICAL AND DEMOGRAPHIC ANALYSIS

Abstract. Introduction. *The problem is important to study the history of marriage and family relations in Ukraine. Despite the fact that social institutions of marriage and family were and are the main component of the functioning of any society, the issue of the duration of marriages in the Hetmanate of the eighteenth century left out of the attention of specialists. According to this, there was a scientific necessity to at least fragmentarily study the problem of the duration of marriages in one of the regiments of the Left Bank of Ukraine, namely in Myrgorod regiment.*

Purpose. *The purpose of our research is to study the duration of marriages in the Myrgorod regiment of the 18th century, since this allows us to orientate in the family realities typical for the Hetmanate's population as a whole and to understand how strong the family ties were in the early modern society.*

Results. *With the help of accounting and statistical sources (metric books and Rumyantsev description), we obtained the following results:*

1) *Short-term marriages (1-4 years) were less than 4.4%. In such family unions, the maximum age of marriage partners has reached 25 years. The lion's share of these marriages lasted more than 2 years. The main reason for short-term marriages we consider to be the high mortality rate of men and women who became widowers/widows. Less important reasons for termination (cessation) of marriages for several years were the quarrels within the family or personal hostility to the marriage partner.*

2) *The largest number of marriages, recorded in the documents, were of medium duration (5-19 years), slightly less than 76%. Participants in these marriages were active people with small and adult children from 5 to 18 years old. The lion's share of residents of the Myrgorod regiment became marital partners of medium-term family unions.*

3) *The strongest were long-term marriages (20 and > years), which accounted for almost 24%. The key to such a long family relationship, we think were the marriage partners' habit to live together and lead a common household.*

Originality. *The scientific novelty of the research results is that for the first time in the Ukrainian and world historiography the author studied the issue of the duration of marriages in the Myrgorod regiment of the eighteenth century.*

Conclusion. *Conclusions and suggestions of the author: scholars who are studying the social history of the Hetmanate of the 18th century should pay attention to the poorly studied problem of the duration of marriages, since the study of this issue will allow to analyze deeper the institutes of marriage and families that functioned on the territory of the Left Bank of Ukraine.*

Key words: *marriage, family, duration of marriages, metric books, Rumyantsev description, Myrgorod regiment, Hetmanate.*

*Одержано редакцією 17.10.2018
Прийнято до публікації 15.11.2018*